

DOPAD SAKNCIÍ PROTI RUSKEJ FEDERÁCII NA SLOVENSKE PODNIKY

THE IMPACT OF EU SANCTIONS AGAINST RUSSIAN FEDERATION ON SLOVAK ENTERPRISES

MICHAELA NOVOTNÁ

Ing. Michaela Novotná, Katedra financií a účtovníctva, Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici,
tel.: 048/446 6314, e-mail: michaela.novotna@umb.sk

Abstrakt

The paper deals with the impact of European Union sanctions against the Russian Federation in terms of businesses. Its main objective is to analyse, on the basis of theoretical knowledge and analysis of available primary and secondary resources, the impact of individual types of sanctions of the European Union against the Russian Federation on Slovak business entities and their financial situation. The paper aims to analyse the current situation in the development of trade relations with the Russian Federation, the impact of EU sanctions against the Russian Federation on Slovak business entities and the quantification of the business losses of these entities.

Key words: European Union. Russian Federation. Slovak enterprise. Sanctions.

1. Úvod

Množstvo krajín a medzinárodných organizácií, vrátane Európskej únie, však zavádza určité obmedzenia, tiež známe ako embargá alebo sankcie ohľadom toho, s čím sa nemôže medzi týmito subjektmi obchodovať. Sankcie môžu mať mnoho foriem, ale vo všeobecnosti sú zamerané na ochranu pred tým, aby boli konkrétnym príjemcom doručené určité tovary, služby, finančné prostriedky alebo znalosti.

Európska únia takéto sankcie zaviedla tiež proti Ruskej federácii. Ako prvý impulz na ich zavedenie bolo referendum na Kryme a pripojenie Krymu a Sevastopola k Ruskej federácii v marci 2014. Tento akt bol vyhlásený za konanie ohrozujúce územnú celistvosť, suverenitu a nezávislosť Ukrajiny. Boli zamerané na zákaz cestovania a zmrazenie finančných prostriedkov pre vybrané osoby z Ruskej federácie a Ukrajiny. Vzhľadom na ozbrojený konflikt na Ukrajine prijala koncom júla 2014 Európska únia rozhodnutie Rady 2014/512/SZBP o reštriktívnych opatreniach s ohľadom na konanie Ruska, ktorým destabilizuje situáciu na Ukrajine. Tieto nové opatrenia už mali charakter ekonomických sankcií, a to v štyroch oblastiach: obmedzenia týkajúce sa obchodu so zbraňami, vývozu tovarov a technológií s dvojakým použitím, vývozu určitých technológií pre ropný priemysel a obmedzenia týkajúce sa kapitálového trhu. Ruská federácia reagovala retorznými opatreniami, ktoré sa dotkli hlavne výrobcov a exportérov poľnohospodárskych produktov.

2. Sankčná politika EÚ proti Ruskej federácii

„Donucovacie opatrenia sú špecifickým nástrojom v rukách štátov a medzinárodných organizácií, ktoré fungujú ako prostriedok pre dosiahnutie určitého želaného stavu. Podľa Charty Organizácie Spojených národov (OSN) je ich účelom obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti; pokiaľ sa však zameriame na donucovacie opatrenia v bilaterálnych vzťahoch štátov, ich účelom je odčiniť spôsobenú škodu alebo ujmu“ (Blaškovič, K., 2016, s. 66).

Podľa Drulákovej, Trávníčkovej a Zemanovej (2009, s. 67) sa termín sankcie v právnej vede používa hlavne pre tie donucovacie opatrenia, ktoré nezahŕňajú použitie sily a nie sú vyvíjané len jedným štátom (unilaterálne kroky), ale realizuje ich časť medzinárodného spoločenstva (ide teda o multilaterálne akcie).

Európska komisia považuje sankcie za jeden z nástrojov EÚ na podporu cieľov Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP): mier, demokracia a rešpektovanie zásad právneho štátu, ľudských práv a medzinárodného práva. Sú vždy súčasťou komplexného politického prístupu zahŕňajúceho politický dialóg a vzájomne sa dopĺňajúce úsilie (www.consilium.europa.eu).

Vzhľadom na ozbrojený konflikt na Ukrajine, členské štáty EÚ sa v júli 2014 dohodli, že na Rusko uvalia nový súbor reštriktívnych opatrení, a to (www.consilium.europa.eu):

- Rada vytvorila nový zoznam subjektov a osôb, a to aj z Ruskej federácie, ktoré materiálne alebo finančne podporujú činnosti zamerané voči Ukrajine. Mali sa preskúmať aj možné opatrenia voči jednotlivcom alebo subjektom, ktoré aktívne poskytovali materiálnu alebo finančnú pomoc ruským účastníkom rozhodovacieho procesu, zodpovedným za anexiu Krymu alebo destabilizáciu východnej Ukrajiny.
- Mal sa pozastaviť podpis nových finančných operácií v Ruskej federácii zo strany Európskej investičnej banky (EIB).
- Členské štáty sa mali skoordinať s Európskou bankou pre obnovu a rozvoj s cieľom prijať podobnú pozíciu.
- Komisia mala prehodnotiť a prípadne pozastaviť vykonávanie dvojstranných a regionálnych programov spolupráce EÚ s Ruskom.

V súlade s politikou neuznania protiprávnej anexie Krymu a Sevastopolu Európska rada tiež žiadala Komisiu a ESVČ, aby predložili návrhy na ďalšie opatrenia, ktorými sa má dosiahnuť, aby sa obmedzili investície na Kryme a v Sevastopole, a aby sa medzinárodné finančné inštitúcie zdržali financovania projektov, ktorými sa explicitne alebo implicitne uznáva protiprávna anexia.

V zmysle týchto doporučení prijala Európska únia 31. júla 2014 rozhodnutie Rady 2014/512/SZBP o reštriktívnych opatreniach s ohľadom na konanie Ruska, ktorým destabilizuje situáciu na Ukrajine. Tieto nové opatrenia už mali charakter ekonomických sankcií. Začali sa uplatňovať od 1. augusta 2014 a do konca roka 2014 ich Európska rada ešte dvakrát rozšírila. V priebehu roka 2016 a 2017 boli priebežne predĺžované.

Podrobnosti uplatňovania ekonomických sankcií sú rozpracované v nariadení Rady (EÚ) č. 833/2014, a to v nasledovných štyroch oblastiach: obmedzenia týkajúce sa obchodu so zbraňami, obmedzenia týkajúce sa vývozu tovarov a technológií s dvojakým použitím, obmedzenia týkajúce sa vývozu určitých technológií pre ropný priemysel, obmedzenia týkajúce sa kapitálového trhu (www.economy.gov.sk).

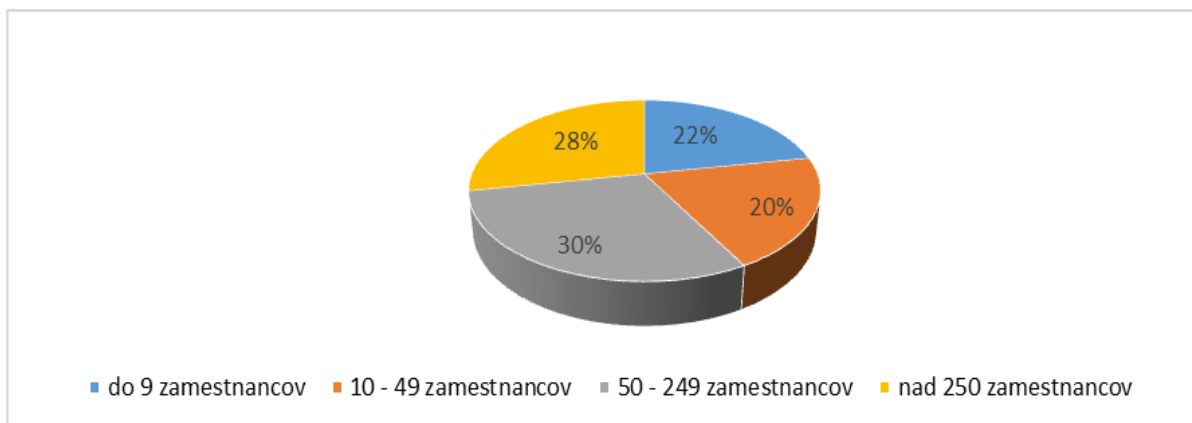
Ruská federácia ako odvetné opatrenia na zavedenie širokej škály sankcií zo strany EÚ, USA, Kanady, Austrálie a Nórska zaviedla intenzívnejšie nástroje brániace importu z EÚ od 7. augusta 2014. Tieto sankcie sa týkajú troch kľúčových oblastí, ktoré boli pre EÚ citlivé (vzhľadom na dosahy na poľnohospodárskych producentov), no strategicky neboli cielené zo strany Ruskej federácie na priemyselné odvetvia, kde by boli dosahy na samotnú ruskú ekonomiku oveľa intenzívnejšie a substitúcia európskych importov by nebola taká flexibilná ako v prípade týchto tovarov. Tovary a tovarové skupiny, ktorých sa sankcie týkajú:

- zelenina a ovocie,
- mliekarenské výrobky – mlieko a mliečne výrobky, polotovary obsahujúce mlieko,
- mäso a mäsové výrobky – niektoré zákazy sa týkali dovozu bravčového mäsa už od februára 2014.

3. Vyhodnotenie výsledkov dotazníkového prieskumu

Pre potreby nášho výskumu sme formou dotazníka oslovili 115 slovenských podnikov, exportujúcich v rokoch 2012 – 2016 na trh Ruskej federácie. Na základe informácií poskytnutých Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou, v uvedených štyroch rokoch exportovalo na ruský trh 312 slovenských podnikov. Z nich sme vylúčili tie, ktoré počas uvedeného obdobia mali počet vývozov len do 5. Z oslovených 115 firiem nám dotazník vyplnilo 50, čím sa dosiahla návratnosť 43,5 %.

Na účely nášho výskumu sme oslovili podniky všetkých veľkostných kategórií a zo všetkých slovenských regiónov. Podiel jednotlivých kategórií respondovaných podnikov, znázornený na grafe 1 je približne vyrovnaný.

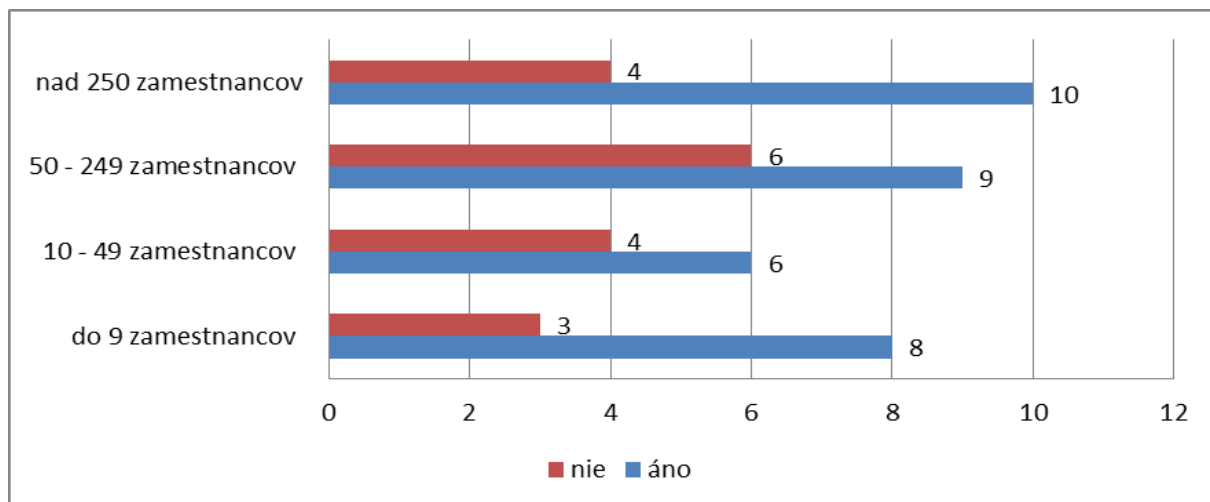

Graf 1 Štruktúra respondovaných podnikov podľa veľkosti

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu.

V ďalších otázkach nášho výskumu sme zisťovali, či boli podniky zasiahnuté sankciami EÚ proti Ruskej federácii, aké druhy sankcií ich zasiahli, o koľko percent sa im znížil export do RF, či sa im znížili tržby po ich zavedení a či sa im ich podarilo nahradiť vývozom do iných teritórií.

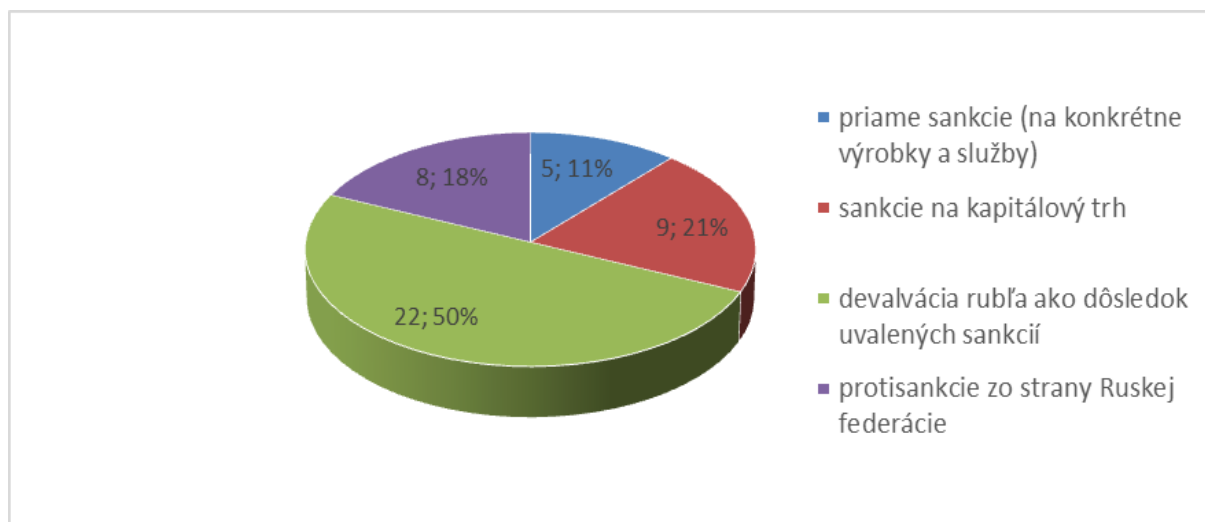
Na otázku, či sa respondovaných podnikov dotkli sankcie uvalené EÚ proti RF až 66 % podnikov odpovedalo, že áno. Podľa veľkosti podniku sa sankcie najviac dotkli veľkých podnikov nad 250 zamestnancov a mikropodnikov (graf 2).

Graf 2 Dopad sankcií podľa veľkosti podniku

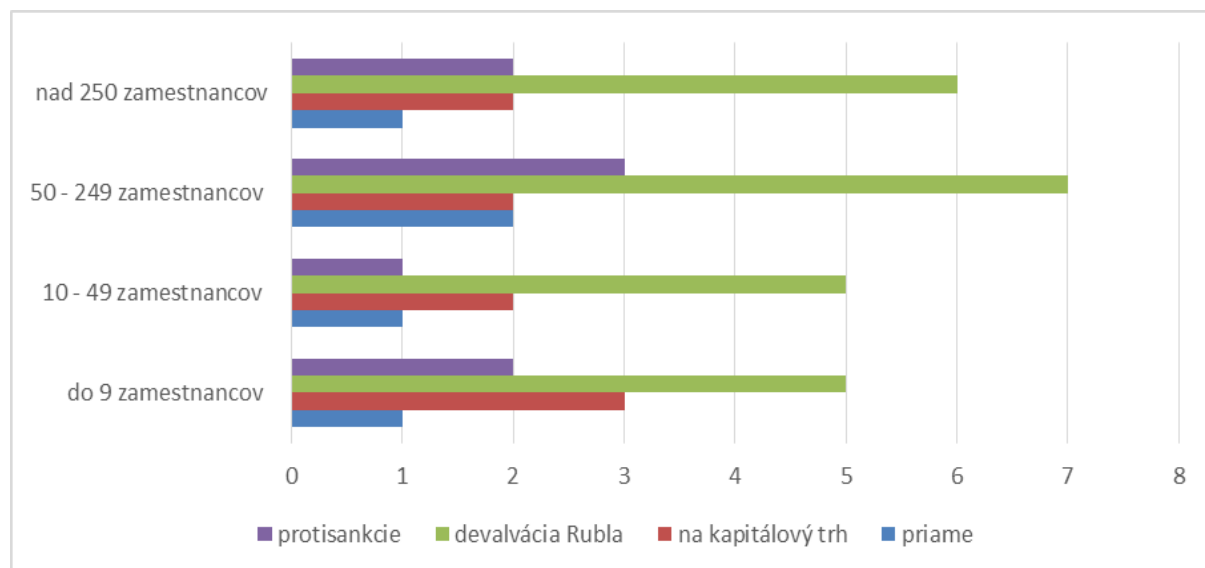
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu.

Otázku, aké druhy sankcií sa dotkli exportu slovenských podnikov sme doplnili aj možnosťami „protisankcie zo strany RF a devalvácia Rubľa“. Najväčší vplyv na export slovenských podnikov mala devalvácia Rubľa, ktorá sa dotkla polovice respondovaných podnikov, 21 % podnikov ovplyvnili sankcie na kapitálový trh a 18 % protisankcie zo strany RF. Najmenej sa dotkli podnikov priame sankcie, a to 5 podnikov (graf 3). Po analýze dopadu jednotlivých druhov sankcií na podniky podľa veľkosti sme zistili, že všetky kategórie najviac postihla devalvácia rubľa. Pri stredných podnikoch nasledovali sankcie na kapitálový trh a pri malých podnikoch protisankcie zo strany RF (graf 4).

Graf 3 Respondované podniky zasiahnuté podľa druhu sankcií

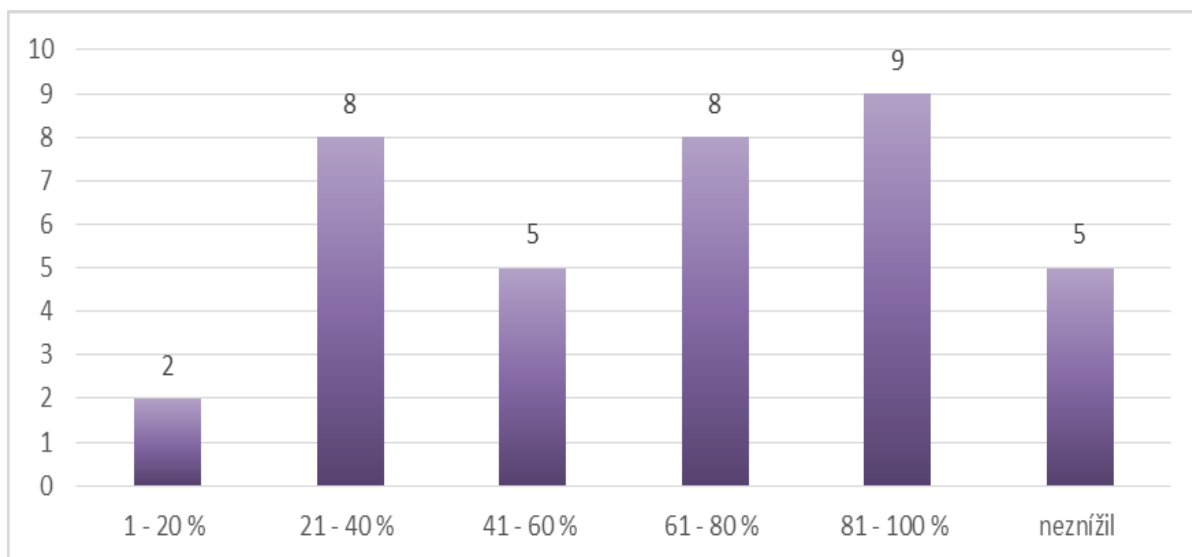
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu.

Graf 4 Dopad jednotlivých druhov sankcií na podniky podľa veľkosti

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu.

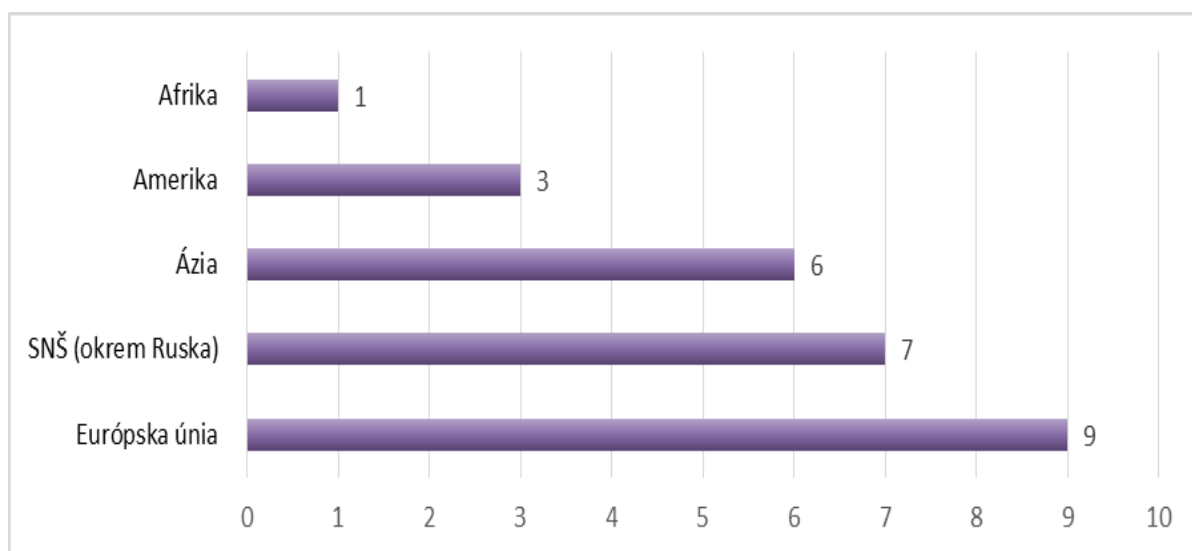
Na otázku, o koľko percent sa znížil export respondovaných podnikov do RF v dôsledku uvalených sankcií len 5 podnikov uviedlo, že sa neznížil. Najviac podnikom, sa znížil export v rozmedzí 81-100 %.

Graf 5 Zníženie exportu podnikov do RF v dôsledku uvalených sankcií

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu.

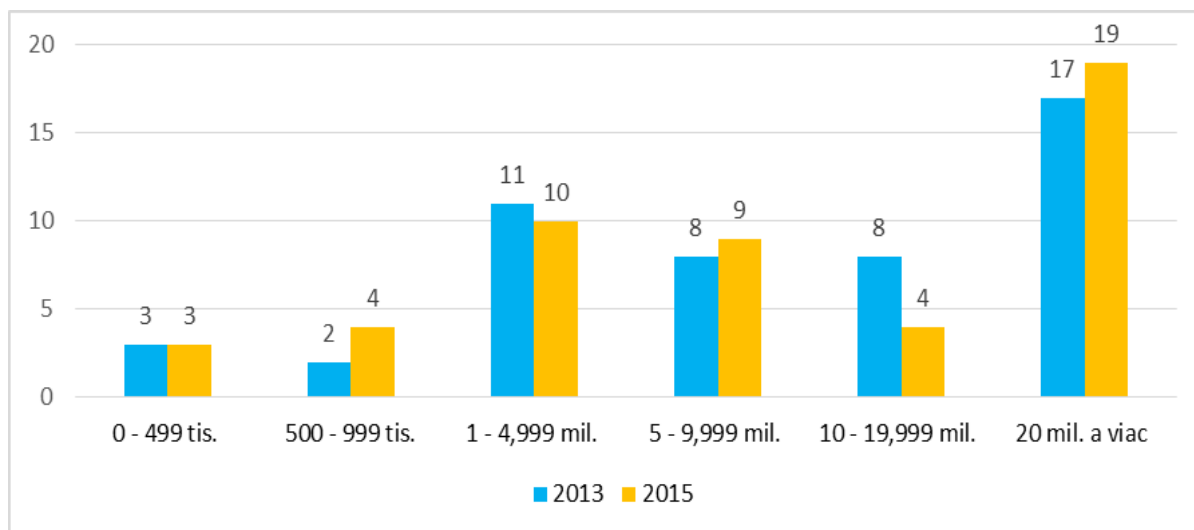
Až 55 % respondovaných firiem však tento znížený export nahradilo nájdením si nových trhov. Ako vyplýva z grafu 6, najviac firiem si našlo nových odberateľov na teritóriách EÚ, SNŠ (okrem Ruska) a Ázie.

Graf 6 Náhrada zníženého exportu do RF inými trhmi

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu.

Z porovnania tržieb respondovaných podnikov v rokoch 2013 a 2015 vyplýva, že prevažná väčšina firiem si našla náhradné trhy. Len 8 z respondovaných podnikov sa tržby v roku 2015 výraznejšie znížili, ostatné podniky ich mali na rovnakej úrovni alebo im tržby dokonca stúpili (graf 7).

Graf 7 Porovnanie tržieb respondovaných podnikov v rokoch 2013 a 2015

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu.

Záver

Výsledky uskutočnených analýz nám ukázali, že sankcie nemali dopad na prevažnú časť podnikov, celkové tržby za vývoz tovaru a služieb slovenských podnikov od roku 2013 do roku 2016 každoročne rástli. Minimálny počet slovenských podnikov sa dotkli priame sankcie, väčší dopad na nich mali sankcie na kapitálový trh, protisankcie RF a najväčší devalvácia Ruského rubľa. Prevažná časť podnikov, ktoré v dôsledku sankcií prišli o ruský trh, presmerovala svoj vývoz na iné trhy, a to hlavne do Európskej únie, Spoločenstva nezávislých štátov (okrem Ruska) a Ázie. Pre mnohé podniky však bude návrat na ruský trh veľmi ťažký, pretože ich na ňom nahradili noví dodávatelia, hlavne z krajín BRICS.

V súčasnosti je obchodno-hospodársky priestor na ruskom trhu náročný, konkurenčný a slovenská podnikateľská sféra musí vynaložiť väčšie manažérske úsilie, formy a metódy prieniku na ruský trh. Pritom sa musí viac orientovať na jednotlivé subjekty a regióny RF formou aktívnejších účasti na jednotlivých ekonomických fórach organizovaných SARIO a SOPK a v nemalej miere i využitím kontaktov z minulosti. Podniky, ktoré postihli sankcie a budú sa chcieť vrátiť na trh RF by mali využiť existujúce štruktúry zamerané na obchodnú spoluprácu SR a RF.

Literatúra

- [1] Blaškovič, K. 2016. Cielené sankcie Bezpečnostnej rady Organizácie spojených národov. In *Societas et iurisprudentia*. roč. IV, č. 1. ISSN 1339-5467. s. 62-103.
- [2] Chronologický zoznam – Reštriktívne opatrenia EÚ v reakcii na krízu na Ukrajine. [online]. 2017. [cit. 2017-09-06]: Dostupné na internete: <http://www.consilium.europa.eu/sk/policies/sanctions/ukraine-crisis/history_ukraine-crisis/>
- [3] Druláková, R., Trávníčková, Z., Zemanová, Š. 2009. Ekonomické sankcie na počátku 3. tisíciletí. In *Mezinárodní vztahy*, roč. 44, č. 1. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. ISSN 0323-1844. s. 66–85.
- [4] Nariadenie Rady (EÚ) č. 833/2014 z 31. júla 2014 o reštriktívnych opatreniach s ohľadom na konanie Ruska, ktorým destabilizuje situáciu na Ukrajine [online]. 2014. [cit. 2017-10-09]: Dostupné na internete: <<http://www.economy.gov.sk/10927-menu/143500s>>